

به نام خدا

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی شهید بهشتی

دانشکده علوم تغذیه و صنایع غذایی کشور

مشخصات درس :

I. عنوان : اصول برنامه‌ریزی در تغذیه جامعه

II. تعداد واحد : ۲ واحد نظری

III. پیش‌نیاز : بررسی وضع تغذیه جامعه

IV. مدرسان: دکتر نسرين اميدوار، دکتر مرجان باژن و دکتر دل آرام قدسی

IV. هدف کلی :

آشنایی با مفاهیم و مراحل اصلی برنامه‌ریزی غذا و تغذیه، سطوح مداخله و استراتژی‌های برخورد با مسائل تغذیه‌ای در ایران و جهان.

V. هدف های ویژه :

انتظار می‌رود دانشجو در پایان ترم بتواند :

۱- روشهای ارزیابی و تشخیص اولویتهای تغذیه‌ای در یک جامعه را تشریح کند.

۲- عوامل اجتماعی - اقتصادی موثر بر وضعیت تغذیه‌ای جامعه را نام ببرد.

۳- مراحل برنامه‌ریزی برای حل مسائل تغذیه‌ای را تشریح کرده و برای هر مرحله مثالی ارائه نماید.

۴- سطوح مداخله و استراتژی های طراحی برنامه‌های تغذیه‌ای را تشریح نماید.

۵- عوامل موفقیت در برنامه‌های تغذیه ای را بحث نماید.

۶- یک برنامه تغذیه‌ای را تجزیه و تحلیل و نقد کند.

۷- چارچوب یک برنامه برای حل یک مشکل تغذیه‌ای در یک گروه مشخص را طراحی کند.

VI. روش ارزشیابی کلاس :

گزارش نیازسنجی	٪۱۰
گزارش برنامه منتخب	٪۱۰
طرح پیشنهادی تدوین یک برنامه تغذیه ای	٪۲۰
ارائه شفاهی	٪۵
نظم حضور و مشارکت در کلاس	٪۵
آزمون پایان ترم	٪۵۰

تقویم ترم

جایگاه	موضوع	مدرس	منبع
۱	اصول و مراحل برنامه ریزی و مروری بر تکالیف کلاس	دکتر باژن	-
۲	مراحل برنامه ریزی : ارزیابی نیازهای تغذیه ای جامعه	دکتر باژن	فصل ۲ و ۳ (۱۱۹-۶۷)
۳	ارزیابی وضعیت تغذیه جامعه هدف	دکتر باژن	
۴	ارزیابی منابع و ظرفیت های جامعه	دکتر باژن	فصل ۲
۵	تعیین اولویت ها و هدف کلی	دکتر باژن	فصل ۲ (۵۸-۵۹)
۶	ارائه گزارش ارزیابی نیاز: کتبی و شفاهی	دکتر باژن و دکتر امیدوار	ارائه گزارش تکلیف ۱
۷	تعیین اهداف	دکتر امیدوار	فصل ۲ (۱۰۴-۱۰۵)
۸	سطوح مداخله و استراتژی های برنامه های تغذیه ای	دکتر امیدوار	فصل ۴ (۱۱۴-۱۱۵)
۹	قابلیت های ارتباطی و بین فرهنگی لازم برای برنامه ریزی جامعه محور	دکتر امیدوار	فصل ۱۵ (۵۳۱-۵۴۳)
۱۰	عوامل موفقیت برنامه های تغذیه ای در جهان	دکتر امیدوار	منبع ۲
۱۱	برنامه عملیاتی (Plan of action)	دکتر قدسی	فصل ۱۹ (۶۳۹-۶۵۸)
۱۲	نظام مدیریت در برنامه های تغذیه ای (مدیریت بودجه، پرسنل، زمان)	دکتر قدسی	فصل ۱۹ (۶۳۹-۶۵۸)
۱۳ و ۱۴	نظارت و ارزشیابی برنامه	دکتر قدسی	فصل ۴ (۱۱۵-۱۲۷)
۱۵	معرفی و تحلیل یک برنامه های تغذیه ای منتخب در جهان	همه مدرسان	ارائه گزارش تکلیف ۲ توسط دانشجویان
۱۶	بازاریابی برنامه	دکتر قدسی	فصل ۱۸ (۶۰۹-۶۳۹)
۱۷	تدوین یک برنامه تغذیه ای برای مقابله با یک مشکل تغذیه ای در جامعه مشخص	همه مدرسان	ارائه گزارش تکلیف ۳ توسط دانشجویان
۱۸	آزمون نهایی ترم		

منابع درس :

1. Boyle MA, Holben DH. Community Nutrition in Action, 5nd ed., Thomson/Wadsworth, Toronto 2013.
۲. امیدوار ن، عبداللهی ز، قدسی د و همکاران. درسنامه طراحی و ارزشیابی برنامه های تغذیه ای جامعه محور. انتشارات انستیتو تحقیقات تغذیه ای و صنایع غذایی کشور. تهران چاپ اول ۱۳۹۸.

واژه نامه

- **Community action project:** A participatory methodology, in which the community is directly involved in the decision making process of a development a project. In this activity, the project includes a community issue and possible options to solve it.
- **Community-based program:** A program aiming at reaching out to the various facets of the community, namely youths, parents and the community at large. These initiatives provide preventive and positive messages promoting a healthy lifestyle. It supports various culture sensitive prevention programs.
- **Empowerment:** To give someone the freedom to do something
- **Evaluating:** is making judgments about what is happening (and the "impact" or results of the action) in order to change plans, goals, objectives or strategies if needed.
- **Impact:** Effect that the implementation of the Community action project has on the community.
- **Marketing:** the process by which individuals and groups get what they need and want by creating and exchanging products and values with others.4 informally, marketing is the process of finding and keeping customers.
- **Monitoring:** means watching the ongoing process of the project as it is underway (being "implemented"). Not only actions taken, but also results of action, must be monitored. That is necessary to keep the project on track.
- **Objectives:** Goals to be achieved through the development of the Community action project.
- **Proactivity:** Taking action by causing change.
- **Resourcefulness:** The ability to make decisions and act on your own.
- **Reporting :** is the means (verbal and written) of keeping all stake holders informed of the monitoring.
- **Social marketing:** draws on many of the techniques and technologies of commercial marketing, but it seeks to increase the acceptability of an idea, a practice, a product, or all three among a certain group of people (the target population).
- **Strategies:** A detailed plan for achieving objectives.
- **Sustainability:** Way in which the Community action project can continue for a long time.
- **Team work:** Ability to work with others to achieve common goals.

تکالیف درس اصول برنامه‌ریزی در تغذیه جامعه

تکلیف ۱: ارزیابی نیازهای برنامه‌ای در یک جامعه / منطقه / گروه اجتماعی

هدف این تمرین، انتخاب مشکل در یک جامعه و گروه هدف است. یک مشکل مورد توجه و حائز اهمیت در یک جامعه یا گروه مشخص را انتخاب کنید. با استفاده از اطلاعات موجود (داده‌های ثانویه) و در صورت نیاز گردآوری اطلاعات دست اول در مقیاس کوچک، نیازهای جامعه یا گروه مورد نظر را شناسایی نمایید. در مرحله بعد عوامل موثر بر ایجاد مشکل را در گروه هدف تعیین کنید در انتها اهداف برنامه‌ای بمنظور ارتقا یا بهبود وضعیت تغذیه گروه هدف را تبیین خواهید کرد..

در ارائه گزارش این تکلیف عناوین زیر را در نظر بگیرید:

عنوان: نیازسنجی

جهت ارائه به (سازمان/ سازمان‌های)

۱. تعیین جامعه مورد نظر (۲-۳ پاراگراف) و شناسایی یک / دو مشکل تغذیه‌ای شایع در آن

- مشخصات اجتماعی - اقتصادی و جغرافیایی جامعه مورد نظر را توصیف کنید.
- چه مشکل یا مشکلاتی در زمینه غذا و تغذیه در جامعه مورد نظر شما وجود دارد؟ از بین مشکلات موجود یک یا دو مشکل را انتخاب کنید و در مورد آنها بطور مختصر توضیح دهید.

۲. تعیین هدف ارزیابی نیاز

- هدف کلی نیازسنجی در این جامعه چیست؟
- اهداف ویژه انجام این نیازسنجی کدامند؟ برای این کار لازمست پارامترها / فراسنج‌های اندازه‌گیری تعیین شود و منابع اطلاعاتی شناسایی گردند. به طور مثال به موارد زیر می‌توانید اشاره کنید:
- با مراجعه به پارامترهای جدول ۱ یا سایر پارامترهایی که شما تعریف می‌کنید، هر یک از دو مشکل را تعریف و تصویر کنید.
- گروه‌های (اجتماعی / شغلی / سنی / قومیتی....) درون جامعه که در معرض خطر تغذیه‌ای قرار دارند، کدامند.
- عواملی (جغرافیایی / زیست محیطی / اجتماعی / اقتصادی.....) که در ایجاد مشکلات تغذیه‌ای در جمعیت هدف می‌تواند موثر باشد.

۳. توصیف جمعیت تحت تاثیر مشکل / جمعیت هدف

- در مورد گروه‌ها یا افراد در معرض خطر یا دارای مشکل تغذیه‌ای در آن جامعه که تمرکز این نیازسنجی بر آنها قرار دارد مشخصا توضیح دهید. جمعیت هدف برای نیازسنجی را در یک جمله / عبارت تعریف کنید.
- بعنوان مثال: زنان دارای کودک کمتر از ۱ سال

۴. جمع‌آوری اطلاعات در باره جامعه مورد ارزیابی و عوامل احتمالی موثر بر مشکل

۱. شرایط زمینه‌ای مشکل

- بطور مختصر شرایط جامعه‌ای که گروه هدف در آن زندگی می‌کند، وضعیت سلامت گروه هدف، منابع موجود برای گروه هدف که به حل مشکل کمک می‌کنند، ارتباط وضعیت سلامت گروه هدف با وضعیت سلامت جامعه و چگونگی ارتباط وضعیت سلامت گروه هدف با ویژگیهای محیطی و اجتماعی را توضیح دهید. به سوالهای مربوطه با توجه به مستندات و منابع موجود پاسخ دهید. همچنین، سیاستهای اقتصادی - اجتماعی که با توجه به مشکل مورد نظر مهم هستند شناسایی و معرفی کنید.

ii. ویژگی‌های جامعه

- اطلاعات جمعیتی و روند مشکل مربوطه را بیان کنید.
- آیا سازمان یا ساختاری مسوول برخورد با این مشکل است یا خیر؟
- آیا برنامه یا خدماتی در ارتباط با مشکل مورد نظر در جامعه وجود دارد؟
- دیدگاه جامعه در مورد مشکل مورد نظر چیست؟
- ویژگیهای فرهنگی که در گروه هدف شما با توجه به مشکل مورد نظر مهم هستند، کدامند؟
- وضعیت دسترسی گروه هدف به امکانات یا خدمات بهداشتی در مقایسه با مراقبت بهداشتی در دسترس جامعه چگونه است؟

iii. ویژگی‌های محیطی

- بعنوان مثال، سیستم تولید، عرضه و توزیع غذا، نظام خدمات بهداشتی، حمل و نقل، آب آشامیدنی، تفریح و سرگرمی با توجه به مشکل مورد نظر، در محیطی که گروه هدف شما زندگی می‌کنند چگونه است؟

iv. ویژگی‌های اجتماعی - اقتصادی

- وضعیت اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و روند آنها در گروه هدف شما و جامعه مورد نظر چگونه است؟

v. سایر اطلاعات تکمیلی در مورد گروه هدف

- با استفاده از داده‌های موجود یا داده‌های اولیه، وضعیت عوامل اثرگذار بر مشکل مورد نظر در گروه هدف را بیان کنید.
- بعنوان مثال شرایط کار و زندگی، سبک زندگی، انتخابهای غذایی، باورهای بهداشتی، دسترسی به غذا، تهیه غذا، وضعیت تغذیه‌ای

۵. جمع بندی و تحلیل اطلاعات جمع آوری شده

- _ زیرمشکل‌ها ی این مشکل کدامند؟ (شبکه علیتی مشکل)
- _ چه قوانین و رفتارهایی بر آنها موثرند؟

۶. تعیین اولویت

- باتوجه به مستندات و منابع جمع‌آوری شده و تحلیل SWOT، مشخص کنید کدام یک از مشکلات در زمان حاضر باتوجه به وسعت مشکل و محدودیتهای زمان، منابع و بودجه موجود باید در اولویت قرار گیرد.
- _ تحلیل SWOT چه نتایجی داشته؟
- _ درنهایت چه مشکلی / چه هدفی انتخاب شد؟ چرا؟

۷. منابع

۸. پیوست (ها)

- با استفاده از جداول صفحات ۴۵ و ۴۶ کتاب مشخص کنید شما در بررسی نیازهای جامعه هدف از کدامیک از انواع داده‌ها ی فهرست شده استفاده کردید و منبع مربوط چه بود. (فهرستی از منابع اطلاعاتی و آماری مورد استفاده تان تهیه کنید).

جدول ۱- گردآوری شواهد و اطلاعات برای نیازسنجی

مشکل تغذیه ای ۲:	مشکل تغذیه ای ۱:	
		جمعیت اصلی تحت تاثیر مشکل تغذیه ای (سن/جنس/قومیت/میزان تحصیلات/وضعیت اقتصادی و...)
در منطقه مورد نظر:	در منطقه مورد نظر:	میزان شیوع مشکل مورد نظر در منطقه مورد نظر و در کشور (منبع؟)
در کشور	در کشور	
		علل احتمالی موثر در ایجاد مشکل مورد نظر با توجه به داده های موجود
		آیا برنامه/مداخله ای برای رفع این مشکل در منطقه مورد نظر یا مناطق دیگر اجرا شده یا در حال اجراست؟ اگر بلی نام ببرید و در مورد اقدامات آن به اختصار توضیح دهید.

تکلیف ۲: معرفی یک برنامه تغذیه‌ای اجرا شده یا در حال اجرا در ارتباط با مشکل مورد نظر در کشورهای

دیگر

یک برنامه تغذیه‌ای که در یکی از کشورهای دیگر اجرا شده را با نظر مدرس کلاس انتخاب کنید. گزارشی از برنامه مذکور در حداکثر ۳ صفحه A4 تهیه و بصورت کتبی و شفاهی حاوی بخشهای زیر ارائه نمایید.

عنوان برنامه: به فارسی و انگلیسی

شعار اصلی و آرم برنامه

مقدمه و ضرورت برنامه: شامل معرفی ابعاد مشکل مورد نظر در سطح جهان و کشور یا منطقه مورد نظر، عواقب اجتماعی — اقتصادی و تندرستی ناشی از اقدام نکردن درباره آن مشکل، چارچوب برنامه مورد نظر،

سفارش دهنده

اهداف برنامه: شامل اهداف کلی و ویژه

جمعیت تحت پوشش (اصلی و فرعی)

استراتژی های بکار رفته و سطوح آنها

روش اجرایی/برنامه عملیاتی

بودجه و زمان بندی

روشهای ارزشیابی برنامه و نتایج آن

نقاط قوت برنامه (نظر شما)

نقاط ضعف برنامه (نظر شما)

منابع: (حداقل ۳ منبع مرتبط با برنامه)

پیوست‌ها (در صورت نیاز)

توجه: همه گزارش های ارائه شده در طول ترم باید با فرمت مصوب دانشکده از نظر جلد، نوع و اندازه فونت و فاصله سطور و فهرست منابع تهیه شوند. (به کتبچه راهنمای پایان نامه ها یا راهنمای مولفان مجله پژوهشی دانشکده مراجعه کنید).

تکلیف ۳: تدوین یک برنامه تغذیه‌ای برای مقابله با یک مشکل تغذیه‌ای در جامعه مشخص

۱- مقدمه، شامل

- i. معرفی ابعاد مشکل در سطح جهان، ایران و منطقه مورد نظر شما در ایران،
- ii. عواقب اجتماعی-اقتصادی و تندرستی ناشی از اقدام نکردن درباره این مشکل،
- iii. کاستی‌های برنامه‌های موجود (در صورتی که از پیش برنامه‌ای وجود داشته باشد)
- iv. چارچوب برنامه‌ای که در نظر دارید و فواید احتمالی ناشی از اجرای آن
- v. تعیین اولویت‌ها و جدول SWOT

۲- هدف کلی برنامه و هدف‌های ویژه (حداقل ۳ هدف ویژه)

۳- برنامه عملیاتی (plan of action)

- i. استراتژی‌ها و سطوح آنها و تاکتیک‌های اجرایی
- ii. پرسنل و تخصص‌های مورد نیاز، سازمان‌های همکار
- iii. ابزارها و فضاهای مورد نیاز
- iv. جدول برنامه زمان‌بندی و مسیر نقاط بحرانی برنامه
- v. منابع مالی برنامه و جدول‌های بودجه

۴- ارزشیابی برنامه : نوع، ضرورت، اهداف، شاخص‌ها، ابزار مورد استفاده و نوع مطالعه و روشهای اجرا

۵- روش/روش‌های بازاریابی برنامه برای جلب ذینفعان و به تفکیک گروه‌های ذینفع

۶- منابع (کتابشناسی براساس فرمت مجله انستیتو یعنی ونکور نوشته شود).

۷- پیوست‌ها

توجه: همه گزارش‌های ارائه شده در طول ترم باید با فرمت مصوب دانشکده از نظر جلد، نوع و اندازه فونت و فاصله سطور و فهرست نویسی منابع تهیه شوند.